

Personālsastāva lietu izmantošanas iespējas pētniecībā

Personāla dokumentu valsts arhīvā pašlaik ir uzkrātas vairāk kā 1 milj.200 tūkstoši personālsastāva glabāšanas vienību par laika periodu no 1944. gada līdz mūsdienām. Šo dokumentu uzkrāšana turpinās likvidējot valsts vai pašvaldību institūcijas un komercsabiedrības. Informāciju no personālsastāva dokumentiem izmanto arhīva izziņu par darba stāžu, izpeļņu, mācībām, dzīves vietu, veselības stāvokli u.c. sastādīšanai. Pieprasījums no institūcijām un fiziskām personām ir ievērojams. 2007. gadā arhīvā ieradās 8568 apmeklētāji, izsniedzām 4463 izziņas sociāli tiesiskos jautājumos Latvijas Republikas un citu valstu iedzīvotājiem. Tā ir viena, protams, nozīmīgākā šo dokumentu izmantošanas iespēja.

Izpētes mērķi un uzdevumi

Strādājot ar dokumentiem, konstatējām, ka personālsastāva dokumenti ir nozīmīgi arī zinātniskajiem mērķiem – sociālās vēstures izpētei:

1. pētnieki par tiem izrāda interesi un izmanto zinātniskos darbos. Arhīvā uzkrātie dokumenti izmantoti sekojošos izdevumos.

- enciklopēdija „Latvijas jūrniecības vēsture” Rīga, 1998.
- „Latvijas sanitārās robežkontroles vēsturiskā attīstība”, Rīga, 2007.
- G.Belēvičs „Aptiekas gadagrāmata”, Rīga, 2000.
- U.Lasmanis „Dēla gadsimts”, Rīga, 2006.
- A.Vīksne „Ārsts un celtnieks Jānis Prombergs”, Rīga, 2002.

2. Ievērojam dokumentu masīva uzkrāšana un saglabāšana prasa ikgadēju finansējumu no valsts budžeta, tāpēc jāmeklē iespējas to plašākai izmantošanai.

Šo iemeslu dēļ arhīvā izvirzīja ilgtermiņa uzdevumus:

- izvērtējot dokumentu fondus, padarīt materiālu pieejamu pētniekiem,
- precizēt personālsastāva, dokumentu glabāšanas termiņus – pašlaik tos glabā 75 gadus;
- noteikt tos personālsastāva dokumentu veidus, kas satur pētniecībai visbagātāko informāciju.

Normatīvie akti un izvērtēšanas iespējas

„Fizisko personu datu aizsardzības likums” 2000.gada 23.marts;

„Norādījumi valsts arhīviem darbam ar sevišķi vērtīgiem un unikāliem dokumentiem”. Valsts arhīvu Ģenerāldirekcija. 2005.gada 25.aprīlis

Visi personālsastāva dokumenti ir ierobežotas pieejamības. To datus izmanto atbilstoši Fizisko personu datu aizsardzības likuma prasībām. Šā likuma 5. un 9. pantī atļauj personas datus apstrādāt mākslinieciskām vajadzībām, zinātniskiem un vēsturiskiem pētījumiem, protams, ievērojot personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

„Norādījumi valsts arhīviem darbam ar sevišķi vērtīgiem un unikāliem dokumentiem” nosaka sevišķi vērtīgo dokumentu ar personas datiem atlases kritērijus:

- personas vieta un loma sabiedrībā noteiktā vēstures periodā,
- personas ietekme uz sabiedrības attīstības procesiem, darbības sfērām un nozarēm,
- personas augsts novērtējums starptautiskos forumos, izstādēs, festivālos.

Izmantojot šos kritērijus, atlasa dokumentus, kuros ir atspoguļoti personas svarīgākie biogrāfijas fakti, sabiedriskās, politiskās, zinātniskās un radošās darbības process un rezultāti.

Personas lietas kā izpētes objekts

No visa personālsastāva dokumentu kopuma pētniecībai interesantāko informāciju sniedz personas lietas. Tās ir masveida avots sociālās vēstures izpētei. Personas lieta koncentrē sevī sociāli demogrāfiski ziņas par personu:

- dzimums,
- vecums, sociālā izcelšanās,
- tautība,
- profesija,
- izglītība, amats,
- darba vieta,
- ģimene u.c.

Dokumentos bieži ir oriģināla un neatkārtojama informācija par cilvēka dzīvi. Personas lietās ir ziņas par atsevišķu saimniecības nozaru stāvokli un attīstību, kadru politiku, vēstures notikumiem, ģeoloģiskām saitēm. Cilvēks visas savas dzīves laikā neizbēgami ir iekļauts vienā sociālajā grupā – ģimenē.

Caur ģimenes prizmu, caur vairākām paaudzēm, caur dzimtu var pētīt daudzas problēmas. Tieši ģeoloģiskie pētījumi norāda, ka valsts izrāda prioritāti personas interesēm.

Personas lietu izvērtēšanas kritēriji

Izdarot izvērtēšanu jāpieturas pie šādiem kritērijiem:

- personas lietas, atainojot konkrētas personas darba gaitas, kompleksi ļauj izziņāt noteiktas sociālas sabiedrības likumsakarības;
- personas lietu vērtība atrodas tiešā atkarībā no iestāžu, uzņēmumu, organizāciju nozīmīguma, kurās strādāja (mācījās) cilvēki;
- personas lietu kompleksā atrodas sociāli demogrāfiskas un citas ziņas par darbinieku;
- atkarībā no sociālām, politiskām, ekonomiskām attīstības īpatnībām valstī, atsevišķu personas lietu grupu informatīvā vērtība var pieaugt (piem. Politiski represēto lietas)
- atsevišķu personas lietu vērtību nosaka tajās esošā nozīmīgā vēsturiskā informācija, kādas nav citos dokumentos.

Arhīvā uzkrāto personas lietu raksturojums

Uzkrātās personas lietas (aptuveni 2 milj.) sastādītas laika periodā no 1941.gada līdz mūsdienām, taču informācija dokumentos var būt arī par 19.gs. beigām un 20.gs. sākumu 90% personas lietu veidotas padomju okupācijas periodā. Dokumentus sastāvs personas lietās ļoti atšķiras atkarībā no laika, kad tās kārtotas, no nozares piederības u.c.

Personas lietas ir formētas ar specifiskām īpatnībām:

- tās ir pārejošas lietas un veidojas visā personas darba (mācību) laikā konkrētā iestādē;
- informācija par personu dota par visu konkrētās personas darba (mācību) laiku;
- vienam darbiniekam veido 1 personas lietu neatkarīgi no dokumentu apjoma un sastāva. Retāk 1 cilvēkam sastādītas vairākas personas lietas, piem. Pārceļot darbinieku no vienas struktūrdaļas uz citu;
- personas lietas var būt grupētas sējumos pēc alfabēta.

Personas lietas nosacīti var klasificēt:

- pamata,
 - speciālās (papildus)
 - Pamata personas lietas atspoguļo darbinieka darba gaitas. Speciālās personas lietas veidotas paralēli pamata, lai risinātu atsevišķus personāla vadības jautājumus – piem. darbinieka paaugstināšana amatā.

Personas lietas pēc sava informatīvā satura ir „pilnas” un „tukšas”. „Tukšā” lietā nav informācijas par personas pieņemšanu darbā un atbrīvošanu, tāpēc tādas vispār nav jāuzkrāj glabāšanā. „Pilnā” personas lietā ir sekojoša informācija par cilvēku:

Vārds, uzvārds, tēva vārds, dzimums, dzimšanas dati un vieta, nacionalitāte, sociālā izcelšanās, izglītība, partijas piederība, zinātniskie grādi, izgudrojumi, uzturēšanās

ārzemēs, agrākās darba vietas, valodu zināšanas, karjeras attīstība, apbalvojumi, ģimenes stāvoklis, sodāmība u.c.

Personas lietās līdz 50.gadu vidum var atrast informāciju par darbinieka vecāku izcelšanos (kārtu) un viņu nodarbošanos līdz boļševiku apvērsumam, par viņu īpašumu, par darbību citās partijās (izņemot KK(b)p), darbību opozīcijā boļševiku partijai, par revolucionāro darbību, dienestu cara (balto) armijā, par uzliktiem partijas sodiem un partijas tīrīšanām, par piedalīšanos 1. un 2. Pasaules karos, par atrašanos vācu, okupētā teritorijā, par karos gūtiem ievainojumiem u.t.t.

Personas lietās (līdz 60.gadiem) atrodami raksturojumi no iepriekšējām darba vietām, vadošiem darbiniekiem, saskaņojuma dokuments ar attiecīgo partijas organizāciju par tās piekrišanu iecelšanai.

70.- 80.gadu personas lietas, nav tik informatīvi bagātas, ir vērojama birokrātija un paviršums dokumentu sastādīšanā.

Personas lietas dokumentu sastāvs un saturs ir specifisks. Lietā ir oficiāli, personīgi un jaukta rakstura dokumenti. Piem. – personīga ir autobiogrāfija, personīgas vēstules. Šajos dokumentos var saskatīt personīgus vērojumus un vērtējumu par atsevišķiem notikumiem, kuros darbinieks piedalījies, tiek raksturoti pārējie darbinieki, ražošanas attiecības u.c. Autobiogrāfijās emocionāli aprakstīta personīgā dzīve, darba un sabiedriskās aktivitātes, radi, paziņas. Šāda informācija atspoguļo personas individuālo un sociālo psiholoģiju.

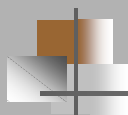
Oficiālie dokumenti pārstāvēti kopiju veidā. (diplomi, rīkojumi) Pie oficiāliem dokumentiem pieskaitāmi arī ziņojumi, pārskati un izziņas, kas satur informāciju par iestādes vēsturi, ražošanas attīstību, darba organizāciju, par atklājumiem un izgudrojumiem. Informāciju par personu sniedz arī kadru anketa, izglītības dokumenti, dažādas izziņas.

Izpētes norise, rezultāti

Fondu izpēte, lai atrastu sevišķi vērtīgus dokumentus, ir viens no arhīva gada darba plāna uzdevumiem. To veic viens speciālists, patērējot 0,50% no kopējā arhīva darba dienu skaita. Piecos gados no 2006.gada līdz 2010. gadam plānots izpētīt 16 fondus ar 18.000 personas lietām. Arhīva Ekspertu komisija akceptēja „Sevišķi vērtīgo dokumentu fondu (pagaidu) reģistru”.

Tematiski izvēlētie fondi attiecas uz veselības aizsardzību un kultūras jomu. Kā pirmo izvērtēja fondu. „Personālo pensionāru pensijas lietas”. Šo fondu veido 7000 pensijas lietu, kuras veidotas, lai piešķirtu personālās pensijas cilvēkiem par izcilu darbu padomju varas labā.

Starp boļševiku partijas vecbiedru, pagrīdnieku, partizānu, lielo padomju rūpnīcu vadītāju dokumentiem, atrodas lietas par personālo pensiju piešķiršanu ievērojamiem kultūras un mākslas darbiniekiem. Dokumenti ļoti koncentrēti liecina par šo cilvēku dzīves gājumu, radošiem sasniegumiem, pēdējiem mūža gadiem. Šī atrastā informācija ir gan emocionāla, gan nozīmīga Latvijas kultūras vēsturē, tāpēc izlēmām to popularizēt sabiedrībā, sagatavojot oriģināldokumentu fragmentu kopijas publicēšanu. Tā kā ir zināms, ka rokraksts raksturo tā īpašnieku sagatavojām „Latvijas kultūras un mākslas darbinieku autogrāfu un rokrakstu kopiju albūmu”. Albūmā iekļautas 65 kultūras un mākslas darbinieku autogrāfu un rokrakstu paraugu kopijas. Visas 65 personas lietas arhīvu Ekspertu komisija atzinusi par sevišķi vērtīgiem dokumentiem, kas jāglabā pastāvīgi.

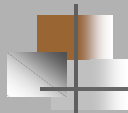

PERSONĀLA DOKUMENTU VALSTS ARHĪVS Rīga, 2004

Latvijas kultūras un mākslas darbinieku autogrāfu un rokrakstu kopiju albums

no fonda
" Personālo pensionāru pensijas lietas "

Atbalsta Kultūrkapitāla fonds

Kārlis Grigulis
16.02.1884. – 12.07.1972.
ornitologs, rakstnieks

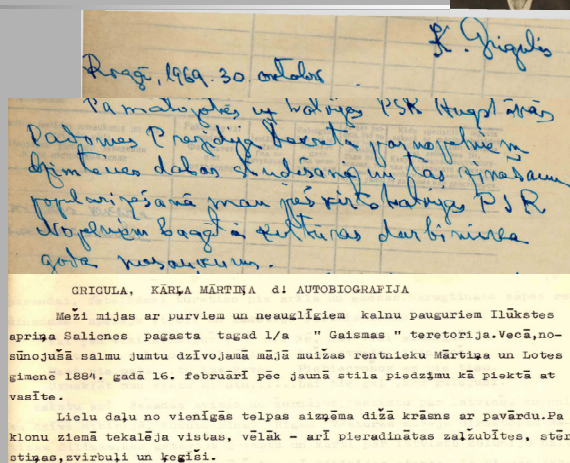

autogrāfs iesniegumā

rokraksts iesnieguma fragmentā
30.10.1969.

autobiogrāfijas fragments

pamatojums : 1169. f., 14. apr., 4101. l., 13. lp., 17. lp.

Izpētes darbu turpinām Latvijas PSR Veselības aizsardzības ministrijas iestāžu fondos aprakstu un lietu līmenī. Veselības aizsardzības ministrija bija ārstniecības darba organizētāja un vadītāja visā Latvijas PSR teritorijā. Vienas no funkcijām:

- medicīnas darbinieku uzskaitē un sadale darbam ārstniecības iestādēs,
- darbinieku iecelšana, pārcelšana, vērtēšana
- vadošā personāla rotācijas organizēšana.

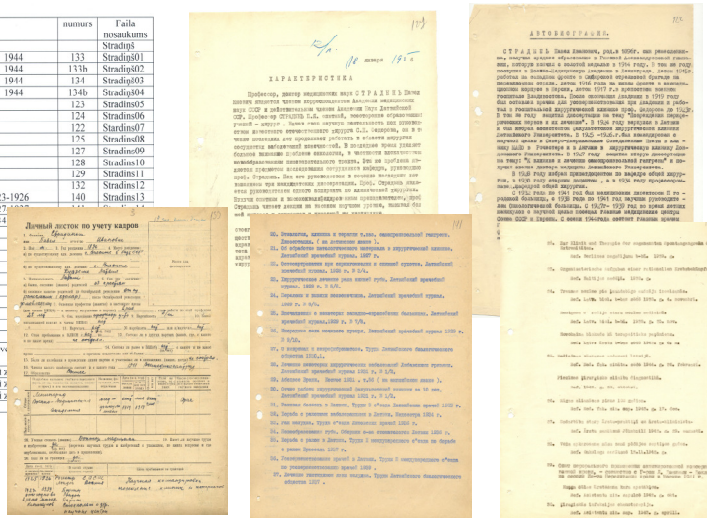
Ministrijā veidojās personas lietas par vadošiem medicīnas darbiniekiem (ārstiem). Fondos „Specpolikīnika”, „Latvijas PSR Veselības aizsardzības ministrija” izvērtētas 8188 personas lietas, pastāvīgai glabāšanai, kā sevišķi vērtīgas, izdalītas 93 (7%) mediķu lietas, izveidotas arī šo dokumentu digitālās kopijas. Sevišķi vērtīgo dokumentu kategorija piešķirta tāpēc, ka atlasītie dokumenti atspoguļo ievērojamu Latvijas medicīnas darbinieku biogrāfiju faktus, sabiedriskās, zinātniskās un ārstnieciskās darbības procesus un rezultātus.

profesors Pauls Stradiņš

F.440, Apr.21, Lieta 70, 133 – 162 lp.

Nr.	Nosaukums	lapas	Galva nosaukums
1	satiņš		Stradiņš
2	Личный листок по учету кадров 1944	133	Stradiņš01
3	Личный листок по учету кадров 1944	133b	Stradiņš02
4	Личный листок по учету кадров 1944	134	Stradiņš03
5	Личный листок по учету кадров 1944	134b	Stradiņš04
6	Автобиография	123	Stradiņš05
7	Автобиография	124	Stradiņš06
8	Автобиография 1944	122	Stradiņš07
9	Характеристика	175	Stradiņš08
10	Характеристика 1956г.	127	Stradiņš09
11	Характеристика 1956г.	128	Stradiņš10
12	Характеристика 1956г.	129	Stradiņš11
13	Приказ №269/12	132	Stradiņš12
14	Научные труды профессора 1923-1926	140	Stradiņš13
15	Научные труды профессора 1927-1928		
16	Научные труды профессора 1924		
17	Научные доклады профессора		
18	Научные доклады профессора		
19	Научные доклады профессора		
20	Научные доклады профессора		
21	Научные доклады профессора		
22	Научные доклады профессора		
23	Научные доклады профессора		
24	Научные доклады профессора		
25	Научные доклады профессора		
26	Научные доклады профессора		
27	Исследования по аттравомии по давлению риблшана 1946.g.		
28	Иванисе нивето нет человеческой		
29	Иванисе нивето нет человеческой		
30	Иванисе нивето нет человеческой		
31	Разгудинис гар нелі		

Pētniekam varam piedāvāt dokumentus par vis dažādākām ārstu dzīves norisēm:

- dzimtu vēsture – ģeneoloģija (ārsti Stradiņi, Ēbeli, Ezerieši, Slaidiņi u.c)
- medicīniskās izglītības iegūšana (augstākās izglītības iestādēs Vācijā, Itālijā, Čehoslovākijā, Krievijā, Latvijā, Igaunijā (Tartu),
- ārstu no Latvijas iesaistīšanās boļševiku Oktobra apvērsuma Krievijā, Pilsoņu karā gan Sarkanajā gan Balto armijā,
- piedalīšanās 1. un 2. Pasaules karos,
- atrašanās dažādās karagūstekņu nometnēs,
- represijas pret ārstiem gan no vācu gan padomju okupācijas režīmu puses,
- ārsti – migranti uz Latviju pēc pievienošanas Padomju Savienībai u.c.

Izpētes darbs turpinās, personāla dokumenti kā vēstures avots tiek vērtēti pirmo reizi, tāpēc ir cerības piedāvāt interesantu informāciju pētniekiem.